

آینده پژوهی مشارکت در ورزش همگانی با رویکرد تحلیل ساختاری

بصیر عبدالصالحی^۱، زهرا نوبخت رمضانی^{۲*}، فریبا محمدیان^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۹/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۲۹

چکیده

هدف: آینده پژوهی مشارکت در ورزش همگانی با رویکرد تحلیل تأثیرات متقابل هدف اصلی این پژوهش است. این رویکرد با تحلیل اثرات مستقیم و غیرمستقیم نیروهای پیشران کلیدی ورزش همگانی کشور برای برنامه ریزی در آینده بکار رفته است.

روش شناسی: پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی، از نظر ماهیت و بر اساس روش های جدید علم آینده پژوهی، تحلیلی و اکتشافی می باشد که با ترکیب مدل های کمی و کیفی انجام گرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل نخبگان اجرایی و دانشگاهی بود که درباره موضوع مشارکت در ورزش همگانی، تخصص و تجربه کافی را داشتند. روش نمونه گیری هدفمند بود و حجم نمونه برابر با ۱۵ نفر تعیین شد. داده ها از طریق پرسش نامه باز و مصاحبه و بررسی اسناد جمع آوری و از طریق وزن دهی پرسشنامه های دلفی بدست آمد. داده های گردآوری شده با استفاده از نرم افزار میک مک تحلیل شد و تجزیه و تحلیل نهایی روی ۱۶ ماتریس بازگشتی انجام گرفت.

یافته ها: یافته های پژوهش نشان داد که نیروهای پیشران کلیدی فرهنگی و ایدئولوژیک، اقتصادی و صنعتی، سرمایه مالی و انسانی، دستاورد مشارکت، سیاسی و اجتماعی بیشترین تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را بر آینده مشارکت در ورزش همگانی دارند. در این بین، عامل فرهنگی و ایدئولوژی؛ و اقتصادی و صنعتی بیشترین سهم را در اثرپذیری مستقیم و غیرمستقیم داشتند.

نتیجه گیری: پیچیدگی ایجاد تغییر در حوزه مشارکت در ورزش همگانی از مهم ترین چالش های آینده پژوهی در این حوزه است؛ اما درک و شناسایی آینده این حوزه را می توان با تبیین اثرات پیشران های فرهنگی و ایدئولوژی، اقتصادی و صنعتی، سرمایه مالی و انسانی، دستاورد مشارکت، سیاسی و اجتماعی آسان نمود.

واژه های کلیدی: آینده پژوهی، مشارکت در ورزش همگانی، تحلیل ساختاری.

۱. دانش آموخته دکتری دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین، گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، قزوین، ایران. ۲. استادیار

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین، گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، قزوین، ایران. ۳. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی،

واحد قزوین، گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، قزوین، ایران

* نشانی الکترونیک نویسنده مسئول: nobakht11@yahoo.com

مقدمه

توسعه و پیشرفت واقعی کشورها شاخص‌های مختلفی دارد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها ورزش می‌باشد (O'Brien et al, 2019). رویکردهای متفاوتی نسبت به این پدیده وجود دارد که برخی از آن‌ها با نگاه قهرمانی و در برخی موارد نگاه سلامت عمومی و نشاط جامعه و در رویکرد دیگر نگاه اقتصادی مورد توجه قرار می‌گیرد، اما صرف‌نظر از این رویکردها اهمیت فعالیت‌های بدنی و ورزشی روزبه‌روز در حال افزایش است. ارتباط ورزش با پدیده‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی حاکی از اهمیت این پدیده و نقش آن در برنامه‌های توسعه ملی کشورهاست و در یک نگاه کلی توسعه و پیشرفت ورزش در هر کشور با اقتدار و قدرت آن کشور ارتباط نزدیکی دارد. این موضوع باعث شده است که سرمایه‌گذاری‌های هنگفتی برای توسعه ورزش در اکثر کشورها انجام شود و سهم بالایی از تولید ناخالص ملی و تولید ناخالص داخلی به ورزش اختصاص یابد. این سهم در بسیاری از کشورها بین ۱/۵ تا ۲ درصد را شامل می‌شود (Honari, 2014). آمار مقایسه‌ای نشان می‌دهد که سهم اعتبارات ورزش ایران از تولید ناخالص داخلی ۱/۱ درصد است (Kalashi et al, 2015) که در مقایسه با سایر کشورهای پیشرفته، اعتبارات این حوزه نسبتاً کمتر است. بخش عمده‌ای از ورزش که با سلامتی و نشاط جامعه ارتباط نزدیک دارد و بسیاری از کارکردهای اساسی ورزش در آن خلاصه می‌شود ورزش همگانی و یا ورزش برای همه است (Green, 2006). بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته از میان رویکردهای مختلف ورزش، رویکرد سلامت بخش را پذیرفته‌اند و بر اساس

آن عمل می‌نمایند. البته رویکرد کسب مدال در میادین بین‌المللی و قهرمان‌پروری و حرفه‌ای را نیز در سیاست‌های ورزشی خود اعمال کرده‌اند (Wicker et al, 2009). ورزش همگانی در بین انواع ورزش‌ها به‌ویژه ورزش‌های قهرمانی و حرفه‌ای، نقش پایه و محوری دارد و کارکردهای گسترده‌ای را شامل می‌شود (Green, 2006). مرکز بررسی‌های استراتژیک طی گزارشی در سال ۱۳۹۶ مشخص کرد که میزان مشارکت مردان و زنان در برنامه‌های ورزش همگانی در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۲ به ترتیب ۱۳ درصد و ۰/۳ درصد کاهش داشته است (Presidential Strategic Review Center, 2018). این کاهش تحرک و فعالیت بدنی در زندگی روزمره که به واسطه توسعه و گسترش امکانات و وسایل رفاهی و شیوه‌های نوین زندگی بوجود می‌آید، ضرورت برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های جسمانی مورد نیاز جامعه را بیش‌ازپیش نمایان می‌سازد (Ministry of Sport and Youth Performance Report, 2015). با توجه به این شرایط به نظر می‌رسد که مهم‌ترین وظیفه سیاست‌گذاران ورزشی، توجه به گسترش ورزش در بین عموم جامعه از طریق طرح‌ریزی الگوهای مختلف رشد ورزش همگانی در آینده می‌باشد، اما مسئله این است که این الگوها در آینده می‌تواند متفاوت باشد. از این‌رو، هر نوع تغییری در آینده باید با تغییرات برنامه‌ریزی‌شده، بلندمدت و صبورانه در فرهنگ جامعه پیش‌گرفته شود (Taheri demne, 2015). ضمناً، برنامه‌ریزی بلندمدت در موضوعاتی که رفتار پیچیده‌تری دارند (مانند مشارکت در ورزش)، بسیار دشوار است و از طرف دیگر، سیاست‌مداران نمی‌توانند مانع از

زمان و ساختارهای پشتیبانی مناسب مشوق مشارکت ورزشی افراد است (Keogh et al, 2017). علاوه بر این جوادی پور و همکاران (۱۳۹۲) به این نتیجه رسیدند که میزان دستیابی به مزایای مورد انتظار نزد افراد، می‌تواند تداوم مشارکت ورزشی را توضیح می‌دهد (Javadi pour et al, 2013). در مطالعه دیگری که توسط ولر (۲۰۱۲) انجام شد شاخص‌های فرهنگی و ایدئولوژی مؤثر تشخیص داده شد و در مطالعه ویکر و همکاران (۲۰۱۲) نیز معیارهای امکانات و تجهیزات و در مطالعه ابرث و اسمیت (۲۰۱۰) معیارهای مالی و انسانی از عوامل مؤثر بر مشارکت در ورزش همگانی شناخته شد (Wheeler, 2012; Wicker et al, 2010; Eberth & Smith, 2010). جوادی پور و همکاران (۱۳۹۷) با آسیب‌شناسی فرایند موجود سیاست‌گذاری در ورزش همگانی ایران و ارائه الگو به این نتیجه رسیدند که فرایند سیاست‌گذاری در ورزش همگانی ایران با آسیب‌ها و چالش‌هایی همراه است که باید آن‌ها را شناخت و بر اساس روش‌های علمی اصلاح کرد. تغییرات ساختاری و اصلاح قوانین از عمده‌ترین آن‌ها به شمار می‌آیند. همچنین، باید از الگوهای دقیق و علمی برای سیاست‌گذاری استفاده کرد (Javadipour et al, 2013). مرور مطالعات نشان می‌دهد تبیین و توضیح مشارکت افراد در ورزش همگانی و فعالیت‌های بدنی وابسته به عوامل مختلفی است که از یک جنس و قالب مشترک نیستند. به این معنی که برخی عوامل مربوط به فراهم‌سازی

وقوع عدم قطعیت شوند و مدیران باید همگام با تغییرات به شناسایی محیط آینده و ترسیم آینده‌های محتمل بپردازند. این بررسی باعث می‌شود آن‌ها نسبت به آینده آگاهی بیشتری به دست بیاورند و دست به سیاست‌گذاری بزنند. درواقع سیاست‌گذاران با استفاده از شناسایی محیطی، اقدامات سیاسی را تحت تأثیر قرار می‌دهند و باعث می‌شوند آینده، در دستان آن‌ها قرار گیرد نه اینکه آن‌ها مغموم آینده شوند (Veenman, 2015).

پژوهش‌های مرتبط با برنامه‌ریزی و آینده‌نگری در سطح کلان باهدف برنامه‌ریزی برای آینده ورزش همگانی ایران بسیار محدود است و تحقیقات اندک در این حوزه نشان می‌دهد در تبیین مشارکت در ورزش همگانی افراد عوامل مختلفی سهیم هستند؛ مثلاً، استاندیو و همکاران (۲۰۱۹) نشان دادند عوامل فرهنگی، دینی، طبقه اجتماعی، منابع اجتماعی و اقتصادی بر مشارکت ورزشی افراد اثرگذار هستند (Strandbu et al, 2019). مثمون و همکاران (۲۰۱۸) نیز نشان دادند که داشتن برنامه، مطالعه، مدیریت زمان و بسیاری از عوامل دیگر در تبیین مشارکت ورزشی افراد نقش دارند (Memon et al, 2018). در همین راستا، کریم و همکاران (۲۰۱۸) پی بردند که عوامل محیطی از قبیل وضعیت سکونت و جغرافیا و عوامل روان‌شناختی از قبیل نگرش افراد بر مشارکت ورزشی افراد مؤثر است (Karim et al, 2018). درحالی‌که مطالعه هرازو بلتران و همکاران (۲۰۱۷) عوامل سطح اجتماعی و اقتصادی، منابع مالی و روان‌شناختی را مهم‌تر برشمرده‌اند (Herazo-Beltrán et al, 2017). در پژوهش دیگری کئوگ و همکاران (۲۰۱۷) نشان دادند

به وجود آمده به وسیله طراحی داستان فکر کنند و یک آینده را جایگزین آینده دیگری نمایند و به این نحو بر مسائل چیره شوند (Roper, 2016) و در نهایت بتوانند در برابر عدم قطعیت های گوناگون و آینده های کوتاه مدت و بلندمدت پیش روی آن ها واکنش مناسب نشان دهند (Wright et al, 2014).

اهمیت آینده پژوهی و مزایای آن سبب شده است در طی دهه اخیر مطالعات آکادمیک حول این محور بیشتر شود؛ اما این مهم در ورزش کمتر مشهود است و کمتر پژوهشگری در راستای آینده پژوهی ورزش و اقسام وابسته به آن فعالیت کرده است. با توجه باینکه مطالعات آینده پژوهی کاملاً متفاوت از گذشته و حال می باشد و لزوماً ادامه روندهای گذشته نیست، در این پژوهش قصد بر این است که با توجه به قابلیت های فردی، محیطی، خدماتی و منابع و مدیریت مشارکت با شناخت فضاهای مؤثر آینده، بتوان باز تعریفی از فرایند مشارکت ورزشی در ورزش همگانی ارائه داد و با تکیه بر دیدگاه نوین برنامه ریزی، با استفاده از رویکرد تحلیل ساختاری و بهره گیری از منطق اثرات متقابل، متناسب با تحولات آینده متغیرهای کلیدی مؤثر بر توسعه مشارکت ورزشی در ورزش همگانی را در آینده تدوین نمود.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت، بر اساس روش های جدید علم آینده پژوهی، تحلیلی و اکتشافی است که با به کارگیری ترکیبی از مدل های کمی و کیفی انجام گرفته است. همچنین، شیوه های گردآوری اطلاعات اسنادی و کتابخانه ای است. داده های

بستر و برخی عوامل نیز به سیاست گذاری و کارکردها مربوط می شود که در این حوزه لازم است اجرا شود. همچنین بررسی این مطالعات نشان می دهد تمرکز بر این شاخص ها می تواند سطح مشارکت افراد را در ورزش همگانی ارتقاء دهد، اما آن چیزی که مشهود نیست و در مطالعات کمتر به آن پرداخته شده است میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری این عوامل به طور هم زمان می باشد؛ به عبارت دیگر، در مطالعات مذکور اطلاعاتی پیرامون روابط ساختاری این متغیرها وجود ندارد. همچنین در این تحقیقات، اطلاعاتی پیرامون اینکه کدام یک از این عامل ها می تواند نقش پیشران های کلیدی را بازی کند وجود ندارد و این قضیه سبب شده است که نتوان سناریوهای درستی را برای پیش بینی آینده این حوزه اتخاذ کرد. افزون بر این پیچیدگی ایجاد تغییر در حوزه مشارکت در ورزش همگانی، همواره از مهم ترین چالش های آینده پژوهی در این حوزه است. لذا درک و شناسایی آینده این حوزه، در گروه شناخت پیشران های اساسی و کلیدی قرار دارد و بدون توجه به اثرگذاری نقش آن ها نمی توان سیاست گذاری های صحیح و برنامه های راهبردی جامعی را ارائه کرد.

با توجه به آنچه بیان شد به نظر می رسد برای به حداقل رساندن تصمیمات نادرست و پیش بینی اتفاقات قریب الوقوع، انجام یک رشته مطالعات نظام مند و بلندمدت در حوزه آینده پژوهی بتواند رهگشا باشد. در این راستا یکی از مهم ترین روش های آینده پژوهی، تحلیل اثرات متقابل/ ساختاری است که به طور دقیق به مطالعه آینده می پردازد. این روش به مدیران، سیاست گذاران و ذی نفعان فرصت می دهد تا بتوانند درباره مسئله

پیشران کلیدی (آشکار یا پنهان) به منظور دریافت نظرات و تشویق مشارکت کنندگان و ذی نفعان در مورد جوانب و رفتارهای پیچیده و غیرقابل پیش بینی یک سیستم است. روش تحلیل ساختاری ابزاری است برای پیوند عقاید و تفکرات که از طریق ماتریس ارتباط تمامی متغیرهای سیستم، به توصیف و شناسایی سیستم می پردازد. توانایی این مدل در شناسایی روابط بین متغیرها و در نهایت شناسایی متغیرهای کلیدی مؤثر در تکمیل سیستم است (Rabani, 2012).

یافته های پژوهش

تحلیل کلی محیط سیستم: بر اساس مطالعات کتابخانه ای و مصاحبه با خبرگان، ۱۶ متغیر در چهار حوزه به عنوان عوامل مؤثر بر وضعیت مشارکت در ورزش همگانی شناسایی و با روش تحلیل اثرات متقابل/ ساختاری با نرم افزار Micmac برای استخراج عوامل اصلی تأثیرگذار بر وضعیت آینده سیستم مورد مطالعه تحلیل شدند. بر اساس تعداد متغیرها، ابعاد ماتریس ۱۶×۱۶ بود که در چهار حوزه مختلف تنظیم شده است. تعداد تکرارها دو بار در نظر گرفته شد و درجه پرشدگی ماتریس ۵۰/۳۹ درصد است که نشان دهنده ضریب متوسطی می باشد و طبیعی به نظر می رسد؛ دلیل آن هم پراکندگی متغیرهای مؤثر بر وضعیت آینده مشارکت در ورزش همگانی می باشد. از مجموع ۲۵۶ رابطه قابل ارزیابی در این ماتریس، ۱۲۷ رابطه عدد صفر، ۷۶ رابطه عدد یک، ۲۸ رابطه عدد دو، ۲۵ رابطه عدد سه بوده است.

کیفی با پرسش نامه باز و از طریق مصاحبه و بررسی اسناد و داده های کمی در این پژوهش به صورت عددی و از طریق وزن دهی پرسشنامه های دلفی تهیه شده است. بر همین اساس، در گام نخست شاخص ها و مؤلفه های تأثیرگذار در این حوزه در ابعاد مختلف (زمینه فردی، محیطی، خدمات و منابع و مدیریت مشارکت) جمع آوری شد. پس از جمع آوری داده ها و شناسایی متغیرهای اولیه در چارچوب مدل دلفی، پانزده پرسشنامه فقط بین نخبگان اجرایی و جامعه آماری پژوهش، دانشگاهیانی بودند که تخصص و تجربه کافی پیرامون مسائل مشارکت ورزشی و ورزش همگانی داشتند. با توزیع پرسشنامه از ایشان خواسته شد تا در چارچوب ماتریس اثرات متقاطع به متغیرها، بر مبنای تأثیرگذاری و تأثیرپذیری آن ها با اعدادی در طیف ۰ تا ۳، امتیاز دهند. در این امتیازدهی، «۰» به منزله بدون تأثیر، «۱» به منزله تأثیر ضعیف، «۲» به منزله تأثیر متوسط و «۳» به معنی تأثیر زیاد و «P» به معنی اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم به صورت بالقوه است. سپس امتیازها در ماتریس متقاطع وارد شد تا در چارچوب نرم افزار آینده نگاری میک مک (Micmac) تأثیرگذاری و تأثیرپذیری (مستقیم و غیرمستقیم) هرکدام از عوامل و متغیرهای زیرمجموعه آن ها با دیگر عوامل سنجیده شود و با مشخص کردن نیروهای پیشران کلیدی نمودارهای لازم به عنوان خروجی به دست آید. نکته حائز اهمیت در ارتباط با روش تحلیل ساختاری که با کمک نرم افزار میک مک انجام شد این است که روش تحلیل ساختاری با بهره گیری از مفهوم تحلیل تأثیرات متقابل میان متغیرها، به دنبال مشخص کردن نیروهای

جدول ۱. تحلیل اولیه داده‌های ماتریس اثرات متقابل

شاخص	ابعاد ماتریس	تعداد تکرار	تعداد صفر	تعداد یک	تعداد دو	تعداد سه	جمع	درجه پرشدهی
مقدار	۱۶	۲	۱۲۷	۷۶	۲۸	۲۵	۱۲۹	۵۰/۳۹

ماتریس بر اساس شاخص‌های آماری با دو بار چرخش داده‌ای از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۲ درصد برخوردار بود که حاکی از روایی بالای پرسشنامه و پاسخ‌های آن است. در ادامه برای تحلیل کلی محیط سیستم و درنهایت برای شناسایی پیشران‌ها و عوامل کلیدی مؤثر بر بررسی پلان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها و همچنین به بررسی رتبه‌بندی و میزان جابه‌جایی متغیرها پرداخته شد.

پلان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری

شیوه توزیع و پراکنش متغیرها در صفحه پراکندگی، حاکی از میزان پایداری و یا ناپایداری سیستم است. در حوزه روش تحلیل اثرات متقابل/ ساختاری با نرم‌افزار Micmac در مجموع دو نوع از پراکنش تعریف شده است که به نام سیستم‌های پایدار و سیستم‌های ناپایدار معروف هستند. در سیستم‌های پایدار پراکنش متغیرها به صورت I انگلیسی است، یعنی برخی متغیرها دارای تأثیرگذاری بالا و برخی دارای تأثیرپذیری بالا هستند. در سیستم‌های پایدار مجموعاً سه دسته متغیر قابل مشاهده است:

الف: متغیرهای بسیار تأثیرگذار بر سیستم (عوامل کلیدی).

ب. متغیرهای مستقل.

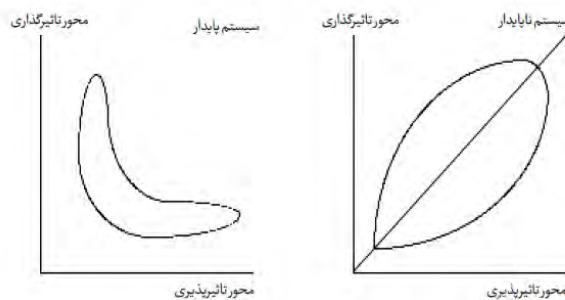
ج. متغیرهای خروجی سیستم (متغیرهای نتیجه).

در این سیستم، جایگاه هر یک از عوامل کاملاً مشخص و نقش آن نیز به وضوح قابل ارائه است. در مقابل در سیستم‌های ناپایدار وضعیت پیچیده‌تر از سیستم‌های پایدار است. در این سیستم، متغیرها در حول محور قطری صفحه پراکنده هستند و متغیرها در بیشتر مواقع حالت بینابینی از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را نشان می‌دهند که ارزیابی و شناسایی عوامل کلیدی را بسیار مشکل می‌نماید. باین حال در این سیستم نیز راه‌هایی ترسیم شده است که می‌تواند راهنمایی‌گریش و شناسایی عوامل کلیدی باشد (Godet et al, 2003). در سیستم‌های ناپایدار نیز متغیرهای زیر قابل مشاهده است:

متغیرهای تأثیرگذار، متغیرهای دووجهی (متغیرهای ریسک و متغیرهای هدف)، متغیرهای تنظیمی، متغیرهای تأثیرپذیر یا نتیجه سیستم و متغیرهای مستقل (شکل ۱). آنچه از وضعیت پراکندگی متغیرهای مؤثر بر وضعیت آینده مشارکت ورزشی در ورزش همگانی می‌توان فهمید، وضعیت ناپایداری سیستم است. بیشتر متغیرها در اطراف محور قطری صفحه پراکنده‌اند. به غیر از چند عامل محدود که نشان می‌دهند دارای تأثیرگذاری بالایی در سیستم هستند. بقیه متغیرها از

نوع تأثیرند، تأثیرات مستقیم و تأثیرات غیرمستقیم که در ادامه تشریح می‌شود.

وضعیت تقریباً مشابهی نسبت به یکدیگر برخوردارند. لازم به ذکر است متغیرها دارای دو

شکل ۱. الگوی سیستم پایدار و ناپایدار- مأخذ (گودت و همکاران، ۲۰۰۳)

ارزیابی تأثیرگذاری و تأثیرپذیری

در این بخش برای تحلیل تأثیرات متغیرها، هرکدام از روابط متغیرها توسط نرم‌افزار Micmac سنجیده شده و با توجه به جدول

جدول ۲. میزان تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر

ردیف	متغیر	اثرات مستقیم		اثرات غیرمستقیم	
		میزان تأثیرگذاری	میزان تأثیرپذیری	میزان تأثیرگذاری	میزان تأثیرپذیری
۱	جمعیتی	۱۲	۵	۲۱۳۸	۷۵۳
۲	روان‌شناختی	۱۳	۱۹	۲۰۸۹	۳۲۹۸
۳	رفتاری	۸	۲۲	۱۵۳۶	۳۸۴۷
۴	ظرفیتی	۸	۱۰	۱۴۶۸	۱۷۰۲
۵	فرهنگی و ایدئولوژی	۲۰	۱۰	۳۲۳۱	۱۸۰۹
۶	اقتصادی و صنعتی	۱۹	۱۲	۳۲۴۵	۱۳۵۰
۷	سیاسی و اجتماعی	۱۶	۱۷	۲۸۳۶	۲۹۷۵
۸	سکونتی و جغرافیایی	۱۰	۷	۱۷۲۷	۱۰۹۴
۹	دست‌آورد مشارکت	۱۷	۲۲	۲۵۴۲	۴۰۴۲
۱۰	سرمایه مالی و انسانی	۱۸	۱۰	۳۰۸۸	۱۴۱۶
۱۱	امکانات و تجهیزات	۱۵	۶	۲۵۱۵	۷۷۸
۱۲	الگو و برنامه مشارکت	۸	۱۷	۱۰۳۰	۳۰۶۴
۱۳	مطالعات و نیازسنجی	۱۰	۸	۱۵۶۳	۱۰۴۹
۱۴	بازخورد و مداخله	۷	۱۰	۱۲۶۰	۱۶۲۰
۱۵	سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی	۱۲	۱۲	۱۹۶۵	۱۸۷۵
۱۶	فرهنگ‌سازی و رسانه	۱۴	۲۰	۲۴۵۸	۴۰۱۹

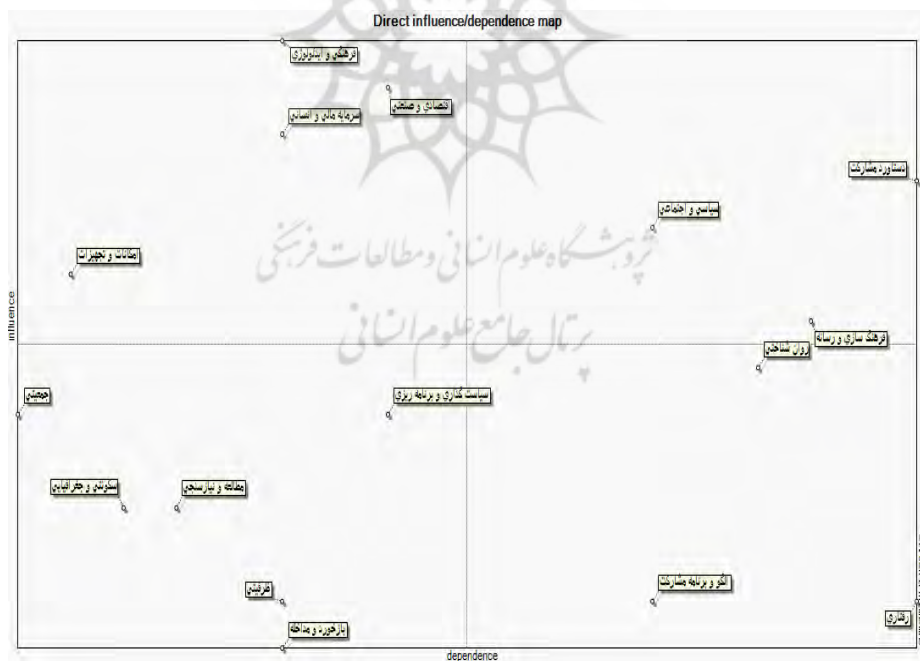
عوامل دوجبهی، عوامل تنظیمی، عوامل تأثیرپذیر و عوامل مستقل (قابل شناسایی هستند که در جدول ۳ تشریح شده‌اند

به دلیل اینکه شیوه توزیع و پراکنش متغیرهای مؤثر بر وضعیت مشارکت ورزشی در ورزش همگانی در صفحه پراکندگی، حاکی از ناپایداری سیستم هست، پنج دسته (عوامل تأثیرگذار،

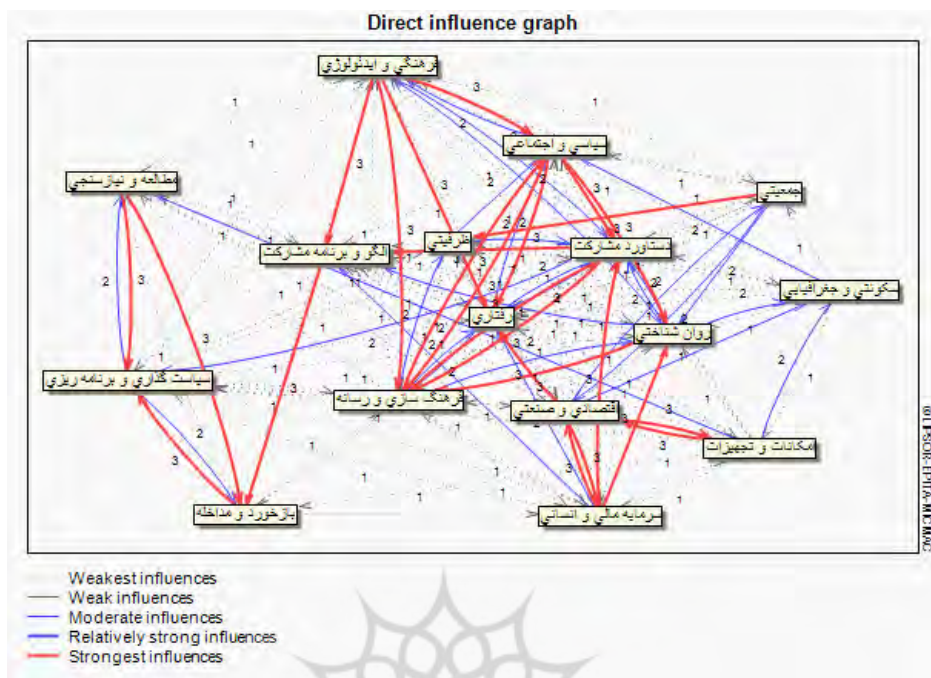
جدول ۳. نحوه توزیع متغیرها براساس طبقه‌بندی آن‌ها

طبقه‌بندی	متغیرها
عوامل تأثیرگذار	امکانات و تجهیزات، اقتصادی و صنعتی، فرهنگی و ایدئولوژی، سرمایه مالی و انسانی
عوامل دو وجهی	سیاسی و اجتماعی، دستاورد مشارکت، فرهنگ‌سازی و رسانه
عوامل تأثیرپذیر	روان‌شناختی، رفتاری، الگو و برنامه مشارکت
عوامل مستقل	جمعیتی، مطالعات و نیازسنجی، سکونت و جغرافیایی، ظرفیتی، بازخورد و مداخله، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی

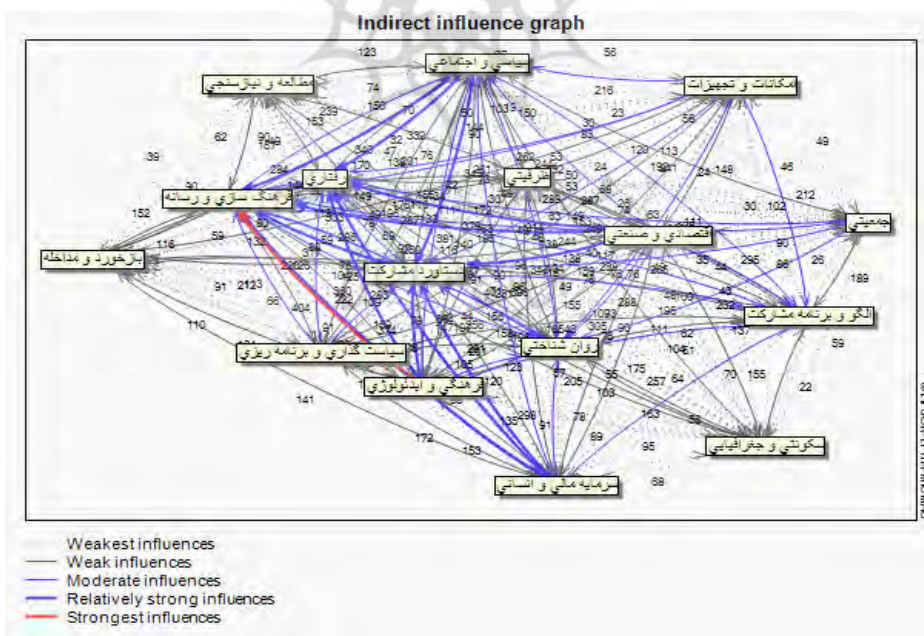
در ادامه پراکنش متغیرها در پلان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری در شکل ۲، ارائه می‌شود که این مشتمل بر ۴ منطقه می‌باشد.

شکل ۲. پراکنش متغیرها در پلان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری

شکل ۳. روابط مستقیم بین متغیرها

شکل ۴. روابط غیر مستقیم بین متغیرها

انتخاب نهایی عوامل کلیدی

همان‌طور که در بالا نشان داده شد، ابتدا به بررسی وضعیت مشارکت ورزشی در ورزش همگانی در چارچوب آینده‌پژوهی به تحلیل کلی محیط سیستم پرداخته شد که طبق نتایج به‌دست‌آمده، ۱۶ عامل در مرحله نخست شناسایی و میزان و چگونگی تأثیرگذاری این

عوامل بر یکدیگر و بر وضعیت آینده مشارکت ورزشی در ورزش همگانی با توجه به روش مستقیم و غیرمستقیم بررسی و درنهایت از میان ۱۶ عامل بررسی‌شده، ۵ عامل تأثیرگذار مهم از میان ۱۶ عامل موردبررسی در روش مستقیم و غیرمستقیم به شرح جدول ۵ هستند:

جدول ۴. عوامل کلیدی مؤثر بر وضعیت آینده مشارکت ورزشی در ورزش همگانی

رتبه بدست آمده		امتیاز نهایی بدست آمده		متغیر
تأثیرگذاری غیرمستقیم	تأثیرگذاری مستقیم	تأثیرگذاری غیرمستقیم	تأثیرگذاری مستقیم	
۲	۱	۹۳۱	۹۶۶	فرهنگی و ایدئولوژی
۱	۲	۹۲۵	۹۱۷	اقتصادی و صنعتی
۳	۳	۸۹۰	۸۶۹	سرمایه مالی و انسانی
۵	۴	۷۳۲	۸۲۱	دست‌آورد مشارکت
۴	۵	۸۱۷	۷۷۲	سیاسی و اجتماعی

متغیرها در اثرگذاری و اثرپذیری مستقیم و غیرمستقیم در قالب شکل ۵ ارائه‌شده است:

طبق جدول ۵، پنج عامل کلیدی مؤثر بر وضعیت آینده مشارکت ورزشی در ورزش همگانی استخراج‌شده است. در ادامه جابجایی

رتبه بندی براساس اثرگذاری (مستقیم و غیرمستقیم)

Rank	Variable	Variable
1	فرهنگی - 5	اقتصادی - 6
2	اقتصادی - 6	فرهنگی - 5
3	سرمایه - 10	سرمایه - 10
4	دست‌آورد - 9	مبایسی - 7
5	مبایسی - 7	دست‌آورد - 9
6	امکانات - 11	امکانات - 11
7	هنگامی - 16	هنگامی - 16
8	روان - 2	جمعیتی - 1
9	جمعیتی - 1	روان - 2
10	بازخورد - 15	بازخورد - 15
11	سرمایه - 8	سرمایه - 8
12	مطالعه - 13	مطالعه - 13
13	رفتاری - 3	رفتاری - 3
14	فلو - 4	فلو - 4
15	بازخورد - 14	بازخورد - 14
16	بازخورد - 14	بازخورد - 14

رتبه بندی براساس اثرپذیری (مستقیم و غیرمستقیم)

Rank	Variable	Variable
1	رفتاری - 3	دست‌آورد - 9
2	دست‌آورد - 9	هنگامی - 16
3	هنگامی - 16	رفتاری - 3
4	روان - 2	روان - 2
5	مبایسی - 7	لغو - 12
6	لغو - 12	مبایسی - 7
7	اقتصادی - 6	بازخورد - 15
8	بازخورد - 15	فرهنگی - 5
9	فرهنگی - 5	فرهنگی - 5
10	سرمایه - 8	بازخورد - 14
11	سرمایه - 8	سرمایه - 10
12	بازخورد - 14	اقتصادی - 6
13	مطالعه - 13	سرمایه - 8
14	سرمایه - 8	مطالعه - 13
15	امکانات - 11	امکانات - 11
16	جمعیتی - 1	جمعیتی - 1

شکل ۵. جابجایی متغیرهای در اثرگذاری و اثرپذیری مستقیم و غیرمستقیم

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش باهدف شناسایی مهم ترین عوامل مؤثر و بررسی میزان و چگونگی تأثیرگذاری عوامل مؤثر در وضعیت آینده مشارکت ورزشی در ورزش همگانی، با بهره گیری از پایه فکری آینده پژوهی با چارچوب نظری پارادایم هنجاری (آینده نگاری) بنیان نهاده شده است. در پژوهش حاضر برای شناسایی متغیرهای اولیه مؤثر بر وضعیت آینده مشارکت ورزشی در ورزش همگانی از روش پویای محیطی از طریق گروه متخصصان و از روش تحلیل اثرات متقابل/ ساختاری برای بررسی میزان و چگونگی تأثیرگذاری عوامل و درنهایت شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر وضعیت آینده مشارکت ورزشی در ورزش همگانی استفاده شده است.

یافته های پژوهش نشان داد که عامل «فرهنگی و ایدئولوژی» ازجمله نیروهای تأثیرگذار بر مشارکت ورزشی در ورزش همگانی است. این یافته با نتایج مطالعات استادبو و همکاران (۲۰۱۹) و ولر (۲۰۱۲) همخوان است (Strandbu et al, 2019; Wheeler, 2012). بدون شک فرهنگ عاملی زیربنایی در ساختار جامعه است و بر همه عوامل روبنایی جامعه ازجمله هنر، سیاست، اقتصاد، ورزش و غیره تأثیرگذار خواهد بود؛ بنابراین رابطه بین فرهنگ و مؤلفه های دیگر رابطه ای دوسویه است، اما به دلیل زیربنایی بودن فرهنگ و تأثیرگذاری آن نسبت به تأثیرپذیری از بقیه موضوعات بیشتر است. عامل «اقتصادی و صنعتی» نیروی تأثیرگذار کلیدی دیگری است که باید موردتوجه قرار گیرد. این یافته با نتایج مطالعات استادبو و همکاران (۲۰۱۹) و هرازو و همکاران (۲۰۱۷)

همخوان است (Strandbu et al, 2019; Herazo, 2017).

رشد صنعت و توسعه اقتصاد یکی از دلایل مشارکت افراد در ورزش است. چون با رشد صنعت و توسعه اقتصادی یک جامعه افراد قادر خواهند شد در کنار مخارج و هزینه های مصرفی، هزینه ای را برای اختصاص به ورزش در نظر بگیرند. عامل «سرمایه مالی و انسانی» نیز جزو متغیرهای اثرگذار به شمار می رود. این یافته با نتایج مطالعه ابرث و اسمیت (۲۰۱۰) همخوان است (Eberth & Smith, 2010). گرین (۲۰۰۶) به نقش منابع مالی و انسانی در توسعه ورزش تأکید داشته است و عنوان کرده است که اجرای برنامه ها به تأمین اعتبار مالی و نیروی انسانی نیاز دارد. سرانجام آخرین متغیر اثرگذار در این پژوهش عامل «امکانات و تجهیزات» است (Green, 2006). پژوهش های کئوگ و همکاران (۲۰۱۷) و ویکر و همکاران (۲۰۱۲) نشان دادند که موجودیت زیرساخت های ورزشی، اثر مثبتی بر میزان مشارکت ورزشی دارد. برای این اساس، می توان گفت هرچه امکانات و زیرساخت های ورزشی بیشتر و مناسب تر باشد و با استانداردهای بهتری در اختیار شهروندان قرار گیرد، میزان مشارکت ورزشی آنها افزایش پیدا خواهد کرد (Keogh et al, 2017; Wicker et al, 2012).

به موجب نتایج تحلیل ساختاری متغیرهای تأثیرگذار بیشتر تأثیرگذار بوده و کم تر تأثیرپذیر می باشند. به موجب اینکه این متغیرهای تأثیرگذاری بالاتری دارند در هر سیستم به عنوان بحرانی ترین مؤلفه ها یا به عبارتی مهم ترین مؤلفه ها در هر سیستم شناخته می شوند و به عنوان متغیرهای ورودی محسوب می شوند

که در دسته‌بندی پلان تأثیرگذاری جزء متغیرهای دوجویی بشمار می‌رفت (Javadipour et al, 2013). این یافته با نتایج مطالعه استاندبو و همکاران (۲۰۱۹) همخوان است (Strandbu et al, 2019). در این هدف بالا بردن شناخت ورزشی مردم از نگاه علمی و اعتقادی به اهمیت ورزش مدنظر است. در همین راستا صفاری (۱۳۹۱) فرهنگ‌سازی ورزش کردن را به‌عنوان مهم‌ترین هدف برای توسعه ورزش همگانی در ایران معرفی می‌کند. لازم به ذکر است متغیرهای دوجویی هم‌زمان به‌صورت بسیار تأثیرپذیر و بسیار تأثیرگذار عمل می‌نمایند. به همین دلیل طبیعت این متغیرها به عدم پایداری آمیخته است، به‌عبارتی دیگر این متغیرها چندان پایدار نیستند. با دست‌کاری این متغیرها می‌توان به تغییرات تکامل سیستم دست پیدا کنیم؛ بنابراین این متغیرها بیشتر از آنکه نتیجه سیستم باشند و از پیش تعیین‌شده باشند بیانگر اهداف سیستم هستند (Safari, 2012).

یافته‌های پژوهش نشان داد که عامل‌های «روان‌شناختی»، «رفتاری» و «الگو و برنامه مشارکت» از جمله متغیرهای تأثیرپذیر مشارکت در ورزش همگانی هستند که باید موردتوجه قرار گیرند. این یافته با نتایج مطالعه مئمون و همکاران (۲۰۱۸) و کریم و همکاران (۲۰۱۸) همخوان است (Memon et al, 2018; Karim et al, 2018). این متغیرها که خروجی سیستم هستند تأثیرپذیری بسیار بالایی دارند و نسبت به تکامل متغیرهای تأثیرگذار و دوجویی، بسیار حساس هستند. نکته درخور توجه پیرامون این عوامل این است که این عامل‌ها با دستکاری بسترهای

چون این مؤلفه‌ها قابل‌تغییر هستند. در میان این متغیرها عموماً متغیرهای محیطی دیده می‌شود که عموماً توسط سیستم قابل‌کنترل نمی‌باشند. این متغیرها که به‌عنوان ورودی سیستم شناخته می‌شوند می‌توانند بر متغیرهای وابسته که تأثیرپذیری بالای دارند اثر بگذارند. یافته‌های پژوهش نشان داد که عامل «سیاسی و اجتماعی» از جمله نیروهای دوجویی و اهداف سیستم است. این یافته با نتایج مطالعات استاندبو و همکاران (۲۰۱۹) و هرازو و همکاران (۲۰۱۷) همخوان است (Strandbu et al, 2019; Herazo, 2017). محرم زاده (۱۳۸۵) معتقد است ورزش زمینه‌ساز ایجاد روابط اجتماعی و دوستانه است و سبب فهم و شناخت ارزش‌های حاکم بر جامعه، مشارکت و تشریک‌مساعی برای دستیابی به پیروزی و مقابله با شکست، بروز شخصیت اجتماعی، احترام متقابل اجتماعی، مسئولیت‌پذیری، بروز استعدادهای اجتماعی، تقسیم‌کار، اهداف مشترک اجتماعی و غیره می‌شود. همچنین مقدمات آشنایی و افزایش آگاهی اعضا از اهداف مشترک ملی و اجتماعی را فراهم می‌آورد؛ درعین‌حال به ایجاد ارتباطات هماهنگ بین اعضا و گروه‌های مختلف می‌انجامد. یکی دیگر از اهداف سیستم، «دست‌آورد مشارکت» است (Mohramzadeh, 2006). منظور از دست‌آورد مشارکت اثرات و مزایای جسمانی، روانی و اجتماعی است. جوادی پور و همکاران (۱۳۹۲) اذعان داشتند که هدف افراد از مشارکت در هر فعالیتی، کسب دستاوردها و مزایای مورد انتظار است و میزان دستیابی به آن‌ها میزان تداوم مشارکت را تعیین می‌کند. سرانجام «فرهنگ-سازی و رسانه» یکی دیگر از اهداف سیستم بود

در ورزش همگانی شامل متغیرهای «فرهنگی و ایدئولوژی»، «اقتصادی و صنعتی»، «سرمایه مالی و انسانی»، «دستاوردهای مشارکت» و «سیاسی و اجتماعی» است. در این بین متغیرهای «فرهنگی و ایدئولوژی» و «اقتصادی و صنعتی» بیشترین سهم را در اثرپذیری مستقیم و غیرمستقیم داشته‌اند. این متغیرها دو ویژگی مهم دارند یکی اینکه قابل دستکاری و کنترل و دوم اینکه بر پویایی و تغییر سیستم تأثیرگذار هستند. ضمناً از این متغیرها می‌توان در سناریونویسی استفاده نمود.

منابع

- Adib Roshan, F., Talebpour, M., & Peymanizad, H. (2015). Drawing the scenario of elite sports of Khorasan Razavi province in 1404 horizon. *Sport Development and Management*, 6(3), 167-186. [Persian]
- Breuer, C., Hallmann, K., & Wicker, P. (2011). Determinants of sport participation in different sports. *Managing Leisure*, 16(4), 269-286.
- Eberth, B., & Smith, M. D. (2010). Modelling the participation decision and duration of sporting activity in Scotland. *Economic modelling*, 27(4), 822-834.
- Godet, A. J., Meunier, M. F., & Roubelat, F. (2003). Structural analysis with the MICMAC method & actors' strategy with MACTOR method. *Futures research methodology*, 7-10.
- Green, M. (2006). From 'sport for all' to not about 'sport' at all?: Interrogating sport policy interventions in the United Kingdom. *European sport*

«فرهنگی و ایدئولوژی»، «اقتصادی و صنعتی»، «سرمایه مالی و انسانی» و «امکانات و تجهیزات» پدیدار می‌شوند. در واقع این عامل‌ها خروجی سیستم که به عنوان متغیرهای وابسته شناخته می‌شوند. لازم به ذکر است سطح استراتژیک این متغیرها نسبت به متغیرهای تأثیرگذار، متغیرهای دوجبه‌ای و تنظیم‌کننده کمتر استراتژیک هستند.

همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد که متغیرهای «جمعیتی»، «مطالعات و نیازسنجی»، «سکونت و جغرافیایی»، «ظرفیتی»، «بازخورد و مداخله» و «سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی» جزو متغیرهای مستقل و مستثنا هستند. این یافته‌ها از بعد سکونت و جغرافیایی با مطالعه کریم و همکاران (۲۰۱۸) و از بعد سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی با نتایج مطالعات مأمون و همکاران (۲۰۱۸) همخوان است (Memon et al, 2018; Karim et al, 2018)؛ و در ارتباط با سایر معیارها تحقیق مشابهی یافت نشد تا که همخوانی یا ناهمخوانی آن‌ها بررسی شود. باین حال ویژگی‌های غالب این متغیرها این است که از سیستم و متغیرهای سیستمی تأثیر نپذیرفته و بر آن‌ها تأثیر هم ندارند. به همین خاطر ارتباط بسیار کمی با سیستم دارند و نه باعث توقف یک متغیر اصلی و نه باعث تکامل و پیشرفت یک متغیر در سیستم می‌شوند؛ بنابراین خارج کردن آن‌ها از سیستم تأثیر چندانی بر تکامل سیستم و خروجی سیستم ندارد چون هم سطح استراتژیک بسیار پایینی دارند و هم به صورت خنثی در سیستم عمل می‌کنند.

سرانجام یافته‌ها حاکی از این بود که عوامل کلیدی مؤثر بر وضعیت آینده مشارکت ورزشی

- urban poverty area in Kuala Lumpur. *Journal of Fundamental and Applied Science*, 10, 1149-1160.
- Keogh, J. W., Pühringer, P., Olsen, A., Sargeant, S., Jones, L. M., & Climstein, M. (2017, March). Physical Activity Promotion, Beliefs, and Barriers among Australasian Oncology Nurses. In *Oncology nursing forum*, 44(2), 235-245.
 - Memon, A. R., Ali, B., Memon, A. U. R., Ahmed, I., & Feroz, J. (2018). Motivation and factors affecting sports participation: a cross-sectional study on female medical students in Pakistan. *JPMA. The Journal of the Pakistan Medical Association*, 68(9), 1327-1333.
 - Miles, I., & Keenan, M. (2002). Practical guide to regional Foresight in the UK. European Communities, Luxembourg.
 - Ministry of Sport and Youth Performance Report (2015). Secretariat of the Ministry of Sport and Youth Strategic Council. [Persian]
 - Mohramzadeh, M. (2006). Psychosocial Foundations in Physical Education. Tehran: Payame Noor University. [Persian]
 - O'Brien, D., Parent, M. M., Ferkins, L., & Gowthorp, L. (2019). *Strategic Management in Sport*. London: Routledge.
 - Presidential Strategic Review Center. (2018). *Actions and Achievements of the Eleventh Government - Ministry of Sport and Youth Affairs*. [Persian]
 - Rabani, T. (2012). *Proceedings of the First National Future Research Conference*, Tehran. [Persian]
 - management quarterly, 6(3), 217-238.
 - Grima, S., Grima, A., Thalassinos, E., Seychell, S., & Spiteri, J. V. (2017). Theoretical Models for Sport Participation: Literature Review. *International Journal of Economics and Business Administration*, 5(3), 94-116.
 - Herazo-Beltrán, Y., Pinillos, Y., Vidarte, J., Crissien, E., Suarez, D., & García, R. (2017). Predictors of perceived barriers to physical activity in the general adult population: a cross-sectional study. *Brazilian Journal of Physical Therapy*.
 - Honari, H. (2014). Position of Physical Education and Sport in Vision Document, Comprehensive Scientific Map and Health System of Iran. National Congress of Sport Management. [Persian]
 - Javadipour, M., & Samenia, M. (2013). Public sport in Iran and formulation of vision, strategy and future plans. *Applied Research in Sport Management*, 4, 21-30. [Persian]
 - Javadipour, M., Rohi dehkordi, M., Rahbari, S., & Taefi, H. (2019). Pathology of the current policy making process in Iranian public sport and model presentation. *Sport Management Studies*, (52), 17-42. [Persian]
 - Kalashi, M., Hoseini, S. A., & Rajaei, M. H. (2015). The effect of government and households sports expenditure to gross domestic product in Iran. *Sport management studies*, 4 (38), 165-182. [Persian]
 - Karim, Z. A., Arif, M. Z., Rahmat, A., Azmi, S. H., Tan, K., & Nadzalan, A. M. (2018). Youth participation patterns in physical activity and sports: the study in

- Ministry of Sport and Youth Strategic Council. [Persian]
- Veenman, S. A. (2013). Futures studies and uncertainty in public policy: A case study on the ageing population in the Netherlands. *Futures*, 53, 42-52.
 - Wheeler, S. (2012). The significance of family culture for sports participation. *International review for the sociology of sport*, 47(2), 235-252.
 - Wicker, P., Breuer, C., & Pawlowski, T. (2009). Promoting sport for all to age-specific target groups: the impact of sport infrastructure. *European sport management quarterly*, 9(2), 103-118.
 - Wicker, P., Hallmann, K., & Breuer, C. (2012). Micro and macro level determinants of sport participation. *Sport, business and management: an international journal*, 2(1), 51-68.
 - Wright, D., Finn, R., Gellert, R., Gutwirth, S., Schütz, P., Friedewald, M., & Mordini, E. (2014). Ethical dilemma scenarios and emerging technologies. *Technological Forecasting and Social Change*, 87, 325-336.
 - Ratcliffe, J., & Krawczyk, E. (2011). *Imagining city futures: The use of prospective through scenarios in urban planning*. *Futures*, 43(7), 642-653.
 - Roper, J. (2016). *Futures intelligence: Applying Gardner to public relations*. *Public Relations Review*, 42(2), 258-263.
 - Safari, M. (2012). *Designing a Model for Development of Iranian Public Sports*, Doctoral Thesis, Tarbiat Modarres University, Faculty of Humanities. [Persian]
 - Specialized Working Group on the Public Sports Federation Development Committee. (2015). *Document of the transformation, excellence and future of the Federation of Public Sports*. Tehran: Army of the Islamic Republic of Iran. [Persian]
 - Stamm, H., & Lamprecht, M. (2011). *Swiss sports participation in an international perspective*. *European Journal for Sport and Society*, 8(1-2), 15-29.
 - Strandbu, Å., Bakken, A., & Sletten, M. A. (2019). Exploring the minority-majority gap in sport participation: different patterns for boys and girls?. *Sport in Society*, 22(4), 606-624.
 - Tahri Demne, M. (2015). *Investigating the future images of Iranian society in the minds of educated youth*. Doctoral dissertation, Faculty of Management, University of Tehran. [Persian]
 - Taylor, P., Davies, L., Wells, P., Gilbertson, J., & Tayleur, W. (2015). *A review of the social impacts of culture and sport*.
 - Training Organization Performance Report. (2009). Secretariat of the

Futures Study Participation in public sport with a structural analysis approach

Abdulsalehi Basir.¹, Nobakht Ramezani Zahra.^{*2}, Mohammadian Fariba.³

Received: Dec 01, 2019

Accepted: Mar 19, 2020

Abstract

Objective: Interaction analysis approach deals with the analysis of the direct and indirect impacts of key propulsion forces on a specific system to plan for its future. Therefore, the future study of participation in public sport with an interactive impact analysis approach was the main objective of this study.

Methodology: This study was applied in terms of purpose and in terms of nature, based on new methods of future research, analytical and exploratory science, which has been done by applying a combination of quantitative and qualitative models. The statistical population of the study consisted of executive and university elites with sufficient expertise and experience on the issue of participation in public sport. Qualitative data were obtained using open questionnaire and interviewing and reviewing the documents and quantitative data used in this study numerically and by weighting Delphi questionnaires. Final analysis was performed on 16 recursive matrices. The collected data were analyzed using Mic Mac software.

Results: The findings showed that the key driving forces of culture and ideology, economic and industrial, financial and human capital, participation, political and social achievement have the most influence on the future of participation in public sport. In the meantime, cultural, ideological, economic and industrial factors have had the largest share of direct and indirect impact.

Conclusion: The complexity of making changes in the field of participation in public sport is one of the most important future research challenges in the field.

Keywords: Futures Study, Participation in public sport, Structural analysis

1. PhD student, Islamic Azad University, Qazvin Branch, Department of Physical Education and Sports Sciences, Qazvin, Iran. 2. Assistant Professor, Islamic Azad University, Qazvin Branch, Department of Physical Education and Sports Sciences, Qazvin, Iran. 3. Assistant Professor, Islamic Azad University, Qazvin Branch, Department of Physical Education and Sports Sciences, Qazvin, Iran

* Corresponding author's e-mail address: nobakht11@yahoo.com